

УДК 657

Талах Т. А., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено сутність класифікації активів та пасивів підприємства для оцінки фінансового стану підприємства. Встановлено умови віднесення кожної структурної одиниці активу і пасиву балансу до певної групи для формування управлінського рішення про фінансовий стан підприємства.

Ключові слова: актив, пасив, ліквідність підприємства.

Talakh T.

SOME APPROACHES TO EVALUATION OF LIQUIDITY OF THE ENTERPRISE

Increasing the efficiency of Ukrainian enterprises in a market economy requires a qualitative justification for their modernization, technical re-equipment, reconstruction, introduction of new technologies. In domestic science, today there were new challenges in developing a systematic approach to analyzing the financial state of the enterprise. To form an economic mechanism for managing the economic activity of an enterprise, it is necessary to use a substantiated system of indicators that characterize its efficiency. In existing studies insufficient attention is paid to the issues of classification of assets of the enterprise by the level of liquidity and liabilities at maturity and the calculation of indicators in order to make managerial decisions. In particular, it is necessary to create a

classification and methodology for the analysis of indicators taking into account the system of conditions that determine the liquidity of the enterprise.

The starting point in assessing the financial condition of an enterprise is the question of the state of its liquidity, in particular, its dynamics and directions of change, the comparative characteristic of the average indices of the industry and competitors, since the assessment of the state of liquidity of the enterprise is one of the main tasks of the analysis of the balance.

Methods for assessing liquidity depend on the views (approaches) to understanding the nature of liquidity. The concepts of liquidity and solvency have differences. Yes, liquidity ratios may characterize the financial position as satisfactory, but in essence this estimate may be erroneous if current assets account for a significant proportion of assets that are impossible to sell or are likely to have significant financial losses and past due receivables. But such information is not available in the balance sheet, which is why it is impossible to estimate the current solvency of the company on the balance sheet.

For a more detailed consideration of individual assets it is difficult to attribute to one or another group, because of which there is no unambiguous approach to the classification of assets by degree of liquidity. In the analysis of various variants of the classification of assets, which are given in the literature, the main differences between them are distinguished: to attribute current financial investments to the most liquid or to highly liquid assets; to attribute finished products and goods to fast-liquid or slow-liquid assets; or to include the costs of future periods in slowly liquid assets.

Given a certain conditionality of the classification of assets by degree of liquidity, in order to take into account the individual characteristics of the enterprise, the analysis of liquidity should be expanded by analyzing the indicators of turnover of assets. Comparison of the turnover of individual components of assets will enable to deeply explore the factors of liquidity change (speed of production process, marketing problems, the state of calculations).

When structuring the liability balance often use the division of capital for the terms of engagement, which are determined by the maturity of the obligations of the enterprise. The main differences between the existing classification of liabilities and the maturity of obligations are distinguished: include promissory notes issued and accounts payable for goods, work, services to the most urgent or short-term liabilities; include the provision of employee benefits and other provisions for short-term liabilities or permanent liabilities; or to include future periods' income in continuing liabilities.

The chosen classification will depend on the interpretation of the liquidity of the balance sheet and the methodology for calculating the financial state.

Thus, in order to make a decision on investment financing, the analysis of the capital structure has double significance. On the one hand, it helps to identify the financing risks, on the other hand, informs creditors about the creditworthiness of a particular company in view of the possibility of extending loans or attracting additional debt capital.

Талах Т. А.

НЕКОТОРЫЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЛИКВИДНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье определена сущность классификации активов и пассивов предприятия для оценки финансового состояния предприятия. Установлены условия отнесения каждой структурной единицы актива и пассива баланса к определенной группе для формирования управленческого решения о финансовом состоянии предприятия.

Ключевые слова: актив, пассив, ликвидность предприятия.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Підвищення ефективності українських підприємств в умовах ринкової економіки вимагає якісного обґрунтування їх модернізації, технічного переоснащення, реконструкції, введення нових технологій. У вітчизняній науці сьогодні постали нові завдання по розробці системного підходу до аналізу фінансового стану підприємства. Для формування економічного механізму управління господарською діяльністю підприємства необхідно використовувати обґрунтовану систему показників, що характеризують її ефективність.

Для оцінки рівня фінансового стану підприємства необхідно виявити:

- досягнутий рівень ефективності використання майна підприємства та рентабельності продукції, а також відповідність цього рівня їх нормативним значенням;

- ступінь фінансової стійкості підприємства та відповідність цього рівня нормативним значенням;

- платоспроможність підприємства та ліквідність його балансу, а також відповідність показників платоспроможності та ліквідності балансу їх нормативним значенням;

- якість продукції, її конкурентоспроможність, техніко-економічний рівень виробництва та здатність підприємства до саморозвитку на базі інноваційної стратегії.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження у галузі оцінки фінансового стану підприємства завжди знаходились в центрі уваги ряду вітчизняних і закордонних науковців і спеціалістів-практиків. Серед них:

Богацька Н. М., Іванов В. К., Карпінський Б. А., Кіндрацька Г. І., Котляр М. Л., Ковальов В. В., Кулик А. В., Лахтіонова Л. А., Макачук І. М., Огерчук М. О. та ін. учені [1–3; 5–7]. Їхніми зусиллями створений міцний теоретико-методологічний фундамент означеної проблематики, висвітлено багато її практичних аспектів. Вони аналізують коло питань, що виникають в процесі проведення фінансового аналізу і пропонують шляхи їх вирішення. Водночас у наявних дослідженнях недостатньо уваги приділено питанням класифікації активів підприємства за рівнем ліквідності і пасивів за терміном погашення та розрахунку показників з метою прийняття управлінських рішень. Зокрема, необхідним є створення класифікації та методики аналізу показників з урахуванням системи умов, що визначають ліквідність підприємства.

Цілі статті. Визначити основні методичні підходи до класифікації та оцінки ліквідності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відправним моментом у оцінці фінансового стану підприємства є питання про стан його ліквідності, зокрема, визначення її динаміки та напрямів зміни, порівняльна характеристика середніх показників по галузі та конкурентів, оскільки оцінка стану ліквідності підприємства є одним із головних завдань аналізу балансу.

Способи оцінки ліквідності залежать від поглядів (підходів) до розуміння природи ліквідності. Поняття ліквідності та платоспроможності мають відмінності. Так, коефіцієнти ліквідності можуть характеризувати фінансовий стан як задовільний, однак по суті ця оцінка може бути помилковою, якщо в поточних активах значна питома вага припадає на активи, які продати неможливо або можливо зі значними фінансовими втратами та на прострочену дебіторську заборгованість. Але така інформація у балансі відсутня, через що за балансом оцінити поточну платоспроможність підприємства неможливо.

В процесі здійснення аналізу ліквідності активів їх класифікують за ступенем ліквідності. Відповідно, їх поділяють на високоліквідні, швидколіквідні, повільноліквідні та важколіквідні. Загалом, поняття ліквідність є комплексним і воно включає:

- ліквідність активів – можливість перетворення активів підприємства в гроші за будь-яких умов без втрати ринкової вартості для забезпечення спроможності фінансувати свою діяльність і погашати свої зобов'язання в строк та в повному обсязі [4];

- ліквідність балансу це можливість активів за будь яких обставин, при їх перетворенні в гроші за певний строк, погашати відповідні за термінами зобов'язання у строк і в повному обсязі [8];

- ліквідність підприємства – здатність підприємства за будь-яких умов перетворювати свої активи в гроші без втрати своєї ринкової вартості, а також залучати кошти із зовнішніх джерел для виконання всіх своїх зобов'язань в строк і в повноту обсязі, фінансувати свою діяльність і погашати непередбачені борги; постійно підтримувати баланс між обсягами відповідних груп активів, виділених за строками перетворення в гроші, та зобов'язань, виділених за термінами їх погашення, а також рівновагу між обсягами і строками перетворення активів в гроші, а також обсягами і строками погашення зобов'язань [4].

З позиції фінансової діяльності будь-якому підприємству доводиться вирішувати такі завдання: підтримання спроможності своєчасно відповідати за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями; забезпечення фінансування в необхідних обсягах. Ці завдання формуються з позиції коротко та довгострокової перспектив.

Проте при детальнішому розгляді окремі активи важко віднести до тієї чи іншої групи, через що і немає однозначного підходу щодо класифікації активів за ступенем ліквідності. В ході аналізу різних варіантів класифікації активів, що наводяться в літературі, виділено основні відмінності між ними: відносити поточні фінансові інвестиції до найбільш ліквідних чи до швидколіквідних активів; відносити готову продукцію і товари до швидколіквідних чи до повільноліквідних активів; чи включати до повільноліквідних активів витрати майбутніх періодів.

Для уточнення цих питань пропонуємо розділити господарські процеси, результати яких відображаються у відповідних рядках балансу на ті, що залежать переважно від внутрішніх факторів, і на ті, що переважно залежать від зовнішніх факторів.

Поточні фінансові інвестиції – це інвестиції, які підприємство утримує на строк, що не перевищує дванадцяти місяців, і які

можуть бути вільно реалізовані у будь-який час, тому їх необхідно розглядати як найбільш ліквідні активи.

Ступінь ліквідності готової продукції та товарів залежить від їх характеристик і у кожному окремому випадку може бути різним. Готову продукцію можна розглядати як кінцеву фазу оборотності виробничих запасів. У цьому розумінні готова продукція є ліквіднішим активом, ніж виробничі запаси, і за ступенем ліквідності ближчим до дебіторської заборгованості, оскільки за комплектністю, технічними умовами та стандартами вона відповідає умовам договорів із замовниками. Проте, з іншого боку, оскільки виробничі запаси та незавершене виробництво (так само як і готова продукція) відображають етапи того процесу, який контролюється виключно підприємством, то ступінь їх ліквідності значною мірою залежить від ефективності організації виробничого процесу. Крім того, при певній ринковій кон'юктурі запаси можуть бути не менш ліквідними, ніж готова продукція. За цих обставин виробничі запаси мають такий же ступінь ліквідності, як і готова продукція.

Що стосується реалізації готової продукції, то на неї можуть вплинути незалежні від підприємства фактори (наприклад, відмова від договорів з ініціативи покупців(замовників). Наявність же дебіторської заборгованості (не простроченої) свідчить про те, що продукція знайшла свого покупця. Таким чином, дебіторська заборгованість є ліквіднішим активом, ніж продукція, і її можна віднести до групи швидколіквідних.

Враховуючи певну умовність класифікації активів за ступенем ліквідності, для того щоб врахувати індивідуальні особливості підприємства, аналіз ліквідності доцільно доповнити аналізом показників оборотності активів. Порівняння оборотності окремих складових активів дасть можливість глибше дослідити фактори зміни ліквідності (швидкість виробничого процесу, проблеми збуту, стан розрахунків).

Визначити здатність нейтралізації збитків та майбутній потенціал отримання прибутку підприємством безпосередньо за величиною ліквідних засобів неможливо з тієї причини, що сума необхідних резервів ліквідності визначається в основному через величину короткострокових платіжних зобов'язань, демонстрація яких не передбачена Балансом. Крім того, обсяг відображених лік-

відних засобів відносно легко піддається впливу балансової політики. Через це необхідно обережно ставитись до даних, що аналізуються. Вважається, що «здорові» підприємства повинні мати у своєму розпорядженні відносно велику кількість ліквідних засобів. З іншого боку, надлишковий рівень ліквідності являє собою непотрібне навантаження для рентабельності підприємства.

У західній практиці поширеним є акумулювання ліквідних засобів до часу складання звітності. Це робиться для того, щоб суто оптично скласти у користувача інформації враження про високий рівень ліквідності підприємства. Тому аналіз ліквідності повинен доповнюватися аналізом оборотності та прибутковості. Визначення ефективності використання майна, з одного боку, характеризує інвестиційну привабливість підприємства, а з другого – є основою для встановлення необхідних обсягу та структури джерел утворення цього майна (джерел фінансування інвестицій).

При структуруванні пасиву балансу часто використовують поділ капіталу за термінами залучення, які визначаються термінами погашення зобов'язань підприємства. Зазвичай вони поділяються на найбільш термінові, або негайні (П1), короткострокові (П2), довгострокові (П3) і постійні (П4).

Виділено основні відмінності існуючих класифікацій пасивів за термінами погашення зобов'язань: включати векселі видані та кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги до найбільш термінових чи до короткострокових пасивів; включати забезпечення виплат персоналу та інші забезпечення до короткострокових пасивів чи до постійних пасивів; чи включати до постійних пасивів доходи майбутніх періодів.

Погашення зобов'язань залежить виключно від боржника, від наявності у нього внутрішніх ресурсів. Виняток становлять пролонгація, заміщення, списання заборгованості. Що стосується оцінки терміновості векселів, то за звичайних умов підприємство не зацікавлене у простроченні оплати за векселями. Своєчасне або дострокове погашення векселів засвідчує платіжну спроможність підприємства, що збільшує інвестиційну привабливість підприємства. Отже, на нашу думку, з позиції терміновості погашення векселів видані та кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги слід вважати зобов'язаннями одного ряду.

Якщо розглядати доходи майбутніх періодів з позиції власності, то разом з власним капіталом та забезпеченнями майбутніх витрат і платежів вони складають джерела власних коштів і, на відміну від довгострокових зобов'язань, являють собою менш строкову вимогу. Тому, доходи майбутніх періодів необхідно розглядати як постійні пасиви.

Від обраної класифікації залежатиме інтерпретація ліквідності балансу і методика розрахунку показників фінансового стану.

Висновки. Для прийняття рішення про фінансування інвестицій аналіз структури капіталу має подвійне значення. З одного боку, він допомагає визначити ризики фінансування, з другого, інформує кредиторів про кредитоспроможність певного підприємства з огляду на можливість пролонгації кредитів або залучення додаткового позикового капіталу. У західній практиці оцінка структури капіталу особливо важлива тоді, коли очікується зміна попиту на капітал досліджуваного підприємства і необхідно визначити, наскільки підтримка платіжної спроможності залежить від можливостей залучення нового капіталу. Зміни структури капіталу, до яких приводить реалізація інвестиційного проекту, безпосередньо відображаються на фінансовій стійкості підприємства.

- 1.Богацька Н. М. Методичні підходи до оцінки платоспроможності сучасних підприємств / Н. М. Богацька// Економічний простір. – 2010. – №41. – С. 212–222.
- 2.Котляр М. Л. Платоспроможність та ліквідність в системі фінансової стійкості підприємства / М. Л. Котляр // Економічний простір. – 2008. – №11. – С. 192–199.
- 3.Ковальов В. В. Фінансовий аналіз: управління капіталом / В. В. Ковальов. – К. : Фінанси і статистика, 2007. – 432 с.
- 4.Кулик А. В. Проблеми організації та методики аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств // Зб. наук. пр. МННЦ ІТіС «Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем». – К., 2009. – Вип. 14. – С. 300–332.
- 5.Лахтіонова Л. А. Уточнення поняття ліквідності суб'єкта економіки в ринкових умовах підприємницького господарювання / Л. А. Лахтіонова // Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного університету. – Серія: Економічні науки – Черкаси : ЧДТУ. – 2009. – Вип. 22. – С. 114–122.
- 6.Макарчук І. М. Сутність, склад і структура ліквідності підприємств / І. М. Макарчук //Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3. – С. 71 – 79
- 7.Огерчук М. О. Ліквідність банків України в умовах фінансової нестабільності / М. О. Огерчук // Зб. наук. пр. «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – 2010. – №1(8). – С. 39–45.
- 8.Черниш С. С. Економічний аналіз : навч. посібн. / С. С. Черниш. – К. : Центр учбової літератури. – 2010. – 312с. – С. 120–125.